

עריכת לשון: יעל מלכיאל

כרך 5, גיליון מס' 4, 2 באפריל 2015.

”אין לנו פרטנר“:

התגובות הפלסטיניות לבחירות בישראל לכנסת העשרים

איתמר רדאי

בבוקר יום הבחירות לכנסת העשרים, 17 במרס 2015, פרסם היומון הפלסטיני הנפוץ ביותר, אל-קודס, מאמר תחת הכותרת ”אין לנו ציפיות רבות מהבחירות בישראל“. נראה כי כותרת זו מביעה באופן מדויק למדי את התחושות אשר רווחו בשטחי הרשות הפלסטינית ערב הבחירות בישראל, ואולם תוצאות הבחירות הביאו להסלמה הדרגתית בתגובות. לדוגמה, נביל אבו רדינה, דוברו של יושב ראש הרשות הפלסטינית מחמוד עבאס (אבו מאזן), פרסם הודעה רשמית שלפיה ”איננו מתעניינים בשאלה מי יהיה ראש הממשלה בישראל. מה שאנו מצפים מכל ממשלה הוא שתכיר בפתרון שתי המדינות ובכך שירושלים המזרחית תהיה בירת המדינה הפלסטינית... על בסיס זה נמשיך להתנהל מול כל ממשלה ישראלית שתתחייב להחלטות החוקיות הבין-לאומיות“. אבו רדינה שב ואישר כי הפלסטינים דבקים בעמדת הליגה הערבית בעניין המשא ומתן עם ישראל.

מחמוד עבאס הצהיר בישיבת הוועד הפועל של אש"ף שהתכנסה ברמאללה למחרת הבחירות בישראל, כי ”ישראל איננה רצינית לגבי תהליך השלום ופתרון שתי המדינות“. בדבריו התייחס עבאס במישרין לבחירות וקרא להמשיך בפעילות בזירה הבין-לאומית:

אתמול הסתיימו הבחירות בישראל. עקבנו אחריהן וכמובן לא חזינו את תוצאותיהן. שמענו אתמול דברים מדאיגים ביותר. לא אומר כי אלו [היו] דברים חדשים, כאשר בנימין נתניהו אמר כי פתרון שתי המדינות לא יצא לפועל וכי אינו רוצה שתקום מדינה פלסטינית, וכשאביגדור ליברמן אמר שיש להרוג את כל הערבים בישראל [כך עבאס במקור]. אלו דברים גזעניים... אנו איננו נסוגים מדרישתנו ליישם את החוק הבין-לאומי, וזוהי זכותנו לפנות לכל מקום בעולם כדי להגשים את זכויותינו לפי החוק הבין-לאומי.

עמדה בוטה כלפי נתניהו הביע ג'יבריל רג'וב, לשעבר ראש מנגנון הביטחון המסכל של הרשות הפלסטינית בגדה המערבית וכיום משנה למזכ"ל הוועדה המרכזית של תנועת הפת"ח. רג'וב, השולט בשפה העברית הכתובה והמדוברת, תיאר את החברה הישראלית כחברה "הנוטה ימינה באופן מסוכן" וקבע כי חלה בה הקצנה. בהתייחסו להתבטאויותיו של ראש הממשלה הנבחר נתניהו בעת מסע הבחירות טען רג'וב כי "נתניהו גילה את פרצופו האמיתי כגזען וכפשיסט כאשר הצהיר לאחרונה במהלך מסע הבחירות שלו שלא יתיר להקים מדינה פלסטינית לצד מדינת ישראל אם ייבחר שוב". בריאיון לאתר האינטרנט "חדשות רמאללה" אמר רג'וב כי "ירח הדבש הסתיים... אין אפשרות שננהג בישראל מעתה והלאה אלא כאויב". אשר לתיאום הביטחוני עם ישראל ולהסכמים המדיניים והכלכליים שנחתמו מאז 1993, אמר רג'וב כי הללו מצאו את מקומם ב"פח האשפה של ההיסטוריה". לדבריו, ההסכמים לשיתוף פעולה ביטחוני שנחתמו בימי ראש הממשלה יצחק רבין הגיעו לסוף דרכם, בגלל ההקצנה בחברה הישראלית ובעקבות השינויים הכלכליים שהתרחשו בזירה הפוליטית.

בזירה הפלסטינית הפנימית ניסו יריביו של יושב ראש הרשות אבו מאזן להשתמש בתוצאות הבחירות לצורכיהם. מוחמד דחלאן, לשעבר ראש מנגנון הביטחון ברצועת עזה, המנסה בשנים האחרונות ממקום מושבו באבו דאבי להקים בסיס כוח שיתחרה ברשות הפלסטינית בגדה המערבית, ניצל את ההזדמנות והכריז כי "אבו מאזן הרס את פת"ח" וכי "חזרה אל המשא ומתן אחרי הלאוויים של נתניהו תהיה בגידה לאומית". החזית העממית פרסמה גם היא גילוי דעת שלפיו תוצאות הבחירות "משקפות את המבנה הפשיסטי והגזעני של החברה הציונית". באותו גילוי דעת קראה החזית העממית לשוב ל"התנגדות" (מקאומה), קרי למאבק המזוין כבחירה אסטרטגית, וכן להפסיק את התיאום הביטחוני עם ישראל כצעד ראשון ואף לבטל לחלוטין את הסכמי אוסלו.

אסמאעיל הנייה, סגן ראש הלשכה המדינית של חמאס ומי שהיה ראש הממשלה הפלסטיני ולאחר מכן ראש ממשלת חמאס ברצועת עזה, היה מאופק יותר. לדבריו לא הופתע מתוצאות הבחירות. הוא שיגר עקיצה לעברו של אבו מאזן כשאמר ש"אולי התוצאות הפתיעו את אלה שהימרו על תוצאות אחרות... מי שמהמר על [משא ומתן עם] הכובש מהמר על פטה מורגנה". יחד עם זאת שב הנייה וקרא גם הפעם לאחדות לאומית, תוך שהוא מוסיף כי "הגיע הזמן שנצמד צעדים אמתיים ורציניים במטרה לבנות אסטרטגיה לאומית, וזו התשובה לבחירות הישראליות, לשחצנות הציונית ולתכניות הישראליות בירושלים, בגדה, בעזה ובכל מקום". את איפוקו היחסי של הנייה וקריאתו לאחדות גם בהזדמנות זו ניתן לפרש, בין היתר, כנובעים ממצוקתו הפוליטית והכלכלית של ארגון חמאס בעזה בחודשים האחרונים, כתוצאה מההרס שנגרם במבצע 'צוק איתן', התדלדלות התמיכה הכספית מבחוץ ופעילותה הנמרצת של מצרים להרס מנהרות ההברחה באזור רפיח.

סאיב עריקאת, חבר בוועד המרכזי של פת"ח ובוועד הפועל של אש"ף ומי שהיה אחראי מטעם הרשות הפלסטינית על ניהול המשא ומתן עם ישראל, טען במסיבת עיתונאים כי הממשלה החדשה שתורכב בישראל תהיה "ממשלת מתנחלים וטרור", וחזר והאשים את ראש ממשלת ישראל, בנימין נתניהו, ב"הרס פתרון שתי המדינות". באותה מסיבת עיתונאים רמז עריקאת כי הרשות הפלסטינית עתידה להגיב על תוצאות הבחירות בהגברת הפעילות הבין-לאומית נגד ישראל, בין היתר בבית הדין הבין-לאומי בהאג. בפגישה עם משלחת של הפרלמנט האירופי ב-21 במרס 2015 ביקש עריקאת ממדינות האיחוד האירופי להכיר במדינה פלסטינית עצמאית בגבולות 1967 שבירתה מזרח ירושלים. באותה פגישה קרא לקהילה הבין-לאומית לתמוך בפניותיהם של הפלסטינים למוסדות בין-לאומיים, בעיקר לבית הדין בהאג.

את תחושותיהם של הפלסטינים לאחר הבחירות בישראל היטיב לסכם אבו מאזן. בנאום בפסגת הליגה הערבית ה-26 שנפתחה ב-28 במרס 2015 בשארם אל-שיח' שבסיני, אמר יושב ראש הרשות כי "לפי כל הסימנים, לפלסטינים אין פרטנר". לדבריו, מסיבה זו לא ניתן לטעון עוד כלפי הפלסטינים כי צעדיהם באו"ם ובבית הדין הבין-לאומי הם חד-צדדיים. הוא הוסיף כי הפלסטינים דורשים הגנה בין-לאומית מפני ישראל, וכי היחסים עם ישראל אינם יכולים להימשך באותה מתכונת כבעבר: "החלטנו לעשות הערכה מחדש של מערכת היחסים שלנו עם ישראל בכל הנוגע ליחסים הכלכליים, המדיניים והביטחוניים. זאת ועוד, בכוונתנו לקיים בחירות במהירות האפשרית בשטחי הגדה המערבית ועזה".

את רחשי לבם של פלסטינים רבים כלפי ההנהגה והציבור בישראל היטיב לבטא המיליארדר מוניב אל-מצרי, הנחשב לבעל השפעה פוליטית בגדה המערבית, ומוכר היטב גם לציבור הערבי בישראל, במאמר דעה באתר הערבי-ישראלי "פאנט":

עם התברר התוצאות הסופיות של הבחירות אנו יכולים לראות מה קרה בארבע השנים האחרונות: אחת התוצאות החשובות היא הנטייה של החברה הישראלית ימינה, שהפכה גלויה ונחרצת יותר. הדבר משקף את הלך הרוח הישראלי הכללי, את אי-הרצון להגיע לפתרון עם הפלסטינים על בסיס גבולות 1967, ועוד יותר מכך, את השלילה המוחלטת של זכויות הפלסטינים. כל זה אינו חדש אך אושר שוב בדפוסי ההצבעה, במיוחד לליכוד. לא לחינם זכה הליכוד לתמיכה רחבה. זה קרה הודות להצהרות של נתניהו כי אם ייבחר שוב לא יסכים להקמת מדינה פלסטינית, וכי אם ייבחר מישוהו אחר מלבדו תהא זו תחילת הסוף של החלום היהודי. ברור וגלוי הוא שהישראלים אינם חפצים בשלום ולא בביטחון, אלא רוצים להמשיך לחיות כמדינת כיבוש המעוניינת לצעוד במהירות לקראת כינון משטר הפרדה גזעני שיסתום את הגולל על פתרון שתי המדינות ועל כל אפשרות לסיום הסכסוך על בסיס ההחלטות הבין-לאומיות.

אל-מצרי הוסיף כי לדידו אין הבדל של ממש בין המפלגות הציוניות השונות: "לו זכה המחנה הציוני, המצב לא היה שונה בהרבה, לנוכח העובדה שכל המפלגות מיוצגות על-ידי הלאוויים שלהן: התנגדות להקמת מדינה פלסטינית בגבולות 1967, סירוב לוותר על ירושלים "המאוחדת" תחת שליטה ישראלית, התעקשות על בקעת הירדן ודחייה מוחלטת של שיבת הפליטים. כל ראש ממשלה שייבחר, מכל רקע מפלגתי-פוליטי, עתיד לדבוק בלאוויים הללו". דעה זו, יש לציין, נשמעת שוב ושוב מפי פלסטינים, גם בשיחות פרטיות. אל-מצרי הביע גם את החשש העמוק המקנן בקרב פלסטינים רבים מאובדן אחיזתם בירושלים בכלל ובמסגד אל-אקצא בפרט. [בכך כיוון אל-מצרי לא רק למבנה הממוקם בדרום הר הבית אלא למתחם הר הבית כולו]. לדבריו הבחירות חשפו את המפלגות היהודיות, אשר לטענתו הבטיחו "להגביר את מפעל ההתנחלויות, הייחוד וההשתלטות על המקומות הקדושים המוסלמים והנוצרים, במיוחד בעיר הכבושה ירושלים... תוצאות הבחירות לכנסת יעניקו

הזדמנות לחלוקה בפועל של מסגד אל-אקצא בזמן ובמקום המתאימים, ולעלייה תלולה בייחוד מקומות אסטרטגיים בירושלים".

לצד הייאוש והתסכול מתוצאות הבחירות הביע אל-מצרי גם קורת רוח מהצלחתה האלקטורלית של הרשימה המשותפת למפלגות הערביות בישראל:

הפלסטינים בפנים [כינוי לאזרחים הערבים בישראל] השיגו באמצעות הרשימה המשותפת הישג היסטורי חשוב ויהיו מיוצגים בכנסת כרשימה אחת, זאת כצעד ראשון להשגת זכויותיהם הפוליטיות, הכלכליות והחברתיות. הנוכחות הערבית בכנסת נחוצה וחיונית למען האינטרסים של הפלסטינים בפנים, וזהו דבר חיובי אשר אנו מסתמכים עליו בהגנה על נוכחות הפלסטינים [אזרחי ישראל] על אדמות אבותיהם.

בנאומו בפני הוועד הפועל של אש"ף התייחס כאמור גם אבו מאזן לנקודה נוספת, ששבה ועלתה בתגובותיהם של הפלסטינים - השתתפותם בבחירות של האזרחים הערבים בישראל:

הבהרנו שוב ושוב כי לא נתערב בעניינים הפנימיים בישראל, אולם זכותנו לשאול מה עושים הערבים [אזרחי ישראל] ומה באפשרותם לעשות, וכיצד הם ממלאים את חובתם [הלאומית] ומגשימים את זכויותיהם כאזרחים. מזווית זו עקבנו [אחר הבחירות].

לסיכום, ניתן לומר כי הצלחתה של הרשימה המשותפת נתפסת בעיני הפלסטינים בגדה המערבית כנחמה פורתא. תוצאות הבחירות בכלל, לעומת זאת, מתפרשות בעיניהן כ"גט כריתות" ישראלי למשא ומתן המדיני ולפתרון שתי המדינות. בניגוד לעבר הקרוב, הפעם מאמינים הפלסטינים כי רוח זו מנשבת לא רק מן ההנהגה אלא גם מהציבור הישראלי. תפיסה זו עשויה להביא להמשך היחלשותו של מחמוד עבאס, הקורא בעקביות מאז עלה לשלטון למשא ומתן עם ישראל ולהתנגדות עממית לא אלימה. ככל שפתרון שתי המדינות הולך ומתרחק, מנקודת ראותם של הפלסטינים, התמיכה באבו מאזן נשחקת ומעמדו הולך ומתערער. מתחריו ויריביו, השואפים לרשתו, מתחרים ביניהם מי יגיב ביתר עוצמה ויקרא להפסקת התיאום הביטחוני ולחידוש המאבק המזוין. דווקא תנועת החמאס הפגינה איפוק יחסי, עקב המשבר הפוקד את שלטונה בעזה. על רקע זה הביעו פלסטינים בשיחות

פרטיות בימים האחרונים דאגה עמוקה וחשש מהידרדרות לשפיכות דמים. צעירים פלסטינים מצדם הביעו, בשיחות וברשתות החברתיות, קשת תגובות הנעות בין אדישות לייאוש. חלקם סבורים כי ישראל תנסה לשוב לשליטה מלאה בשטחים או אף לספחם חלקית.

שקלול של התגובות הפלסטיניות מוביל להנחה כי מחמוד עבאס ואנשיו ימשיכו בפעילותם הבין-לאומית, לצד המשך נקיטת צעדים בשטח כגון חרם על מוצרים ישראליים בכלל (ולא רק על תוצרת ההתנחלויות) ואולי אף הפגנות מחאה, צעדים שתכליתם העיקרית לתת מוצא לרגשות התסכול הגואים. יריביו ומתחריו של אבו מאזן מבית ומחוץ ינסו לגרור את הפלסטינים להסלמה, שסופה מי ישרנו.